

Szent Márton és Benedek nyomában
Tanulmányok Koszta László emlékére

Fontes et Libri
3.

**SZENT MÁRTON ÉS
BENEDEK NYOMÁBAN
TANULMÁNYOK KOSZTA
LÁSZLÓ EMLÉKÉRE**

Szerkesztette:

Fedeles Tamás – Hunyadi Zsolt

SZEGED–DEBRECEN
2019

Fontes et Libri

Sorozatszerkesztő:

Papp Sándor

Az FIKP „Magyarország a középkori Európában” és a Szegedi Tudományegyetem Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszékének kiadványa

A tanulmányokat lektorálták: Fedeles Tamás, Hunyadi Zsolt, Kiss Gergely,
Polgár Szabolcs, Ribi András, Sudár Balázs, Thoroczkay Gábor

Technikai szerkesztő: Ferwagner Péter Ákos

A borítót tervezte: Koszta Ildikó

**DEBRECENI
EGYETEM**

ISSN 2676-8666

ISBN 978-963-306-709-3

© 2019, FIKP „Magyarország a középkori Európában” kutatócsoport

© Szerzők

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Printed in Hungary

Nyomta a Kapitális Kft., Debrecen

Felelős vezető: Kapusi József

Tartalomjegyzék

Előszó	7
PERSONALIA	9
<i>Papp Sándor</i> : Búcsú – az utolsó hónapok Koszta Lacival	11
<i>Fedeleš Tamás</i> : Az „öt egyház” vonzásában: Koszta László Pécs középkori (egyház)történetére vonatkozó kutatásai	16
<i>Galamb György</i> : Media Aetas	23
<i>Hunyadi Zsolt</i> : Koszta László hiteleshelyi kutatásai	29
<i>Petrovics István</i> : Bártfától Pécsig: Koszta László várostörténeti kutatásai	35
TANULMÁNYOK	39
<i>Bagi Zoltán Péter</i> : François de Bassompierre a magyarországi hadszíntéren 1603-ban	43
<i>Barabás Gábor</i> : Egyed pápai káplán. Delegált bíró legátusi szerepben?	57
<i>Bélfenyéri Tamás</i> : Várad egyházi társadalma Károly Róbert korában a pápai tizedszedők számadásai tükrében	77
<i>Berend Nóra</i> : Koppány és a szent jobb: Szent István-legendák nemzetközi keretben	98
<i>C. Tóth Norbert</i> : Préposti méltóság: pásztorbot a „zsebben”? (Kikből lettek egyháznagyok a Zsigmond-korban?)	113
<i>Cevins, Marie-Madeleine de</i> : Gazdaság és kereszténység a középkori Magyarországon. A koldulórendi konfraternitások tanulságai	129
<i>Eroštyák Zoltán</i> : A Habsburg gazdaságpolitika szerepe Orosháza születésében ..	138
<i>Fedeleš Tamás</i> : Magyar szentelendők a Római Kúriában a késő középkorban	152
<i>Ferkov Jakab</i> : Halászati perek a pécsi püspökség mohácsi birtokain	167
<i>Galamb György</i> : Obszerváns ferencesek és a boszniai eretnekek elleni értekezések a 15. században	175
<i>Gálffy László</i> : Szent Márton és a korai Anjou	197
<i>Halmágyi Miklós</i> : Sírás és nevetés a korai magyar vonatkozású elbeszélő forrásokban	210
<i>Hunyadi Zsolt</i> : Johannita pecséthasználat a 13–14. században és európai kontextusa	225
<i>Karbić, Damir</i> : Common cult and religious elements in the history of a noble kindred. The case study of the Šubići of Bribir	243
<i>Kiss Gergely</i> : Báncsa nb. István prenestei püspök-bíboros mint <i>protector ordinis</i> ..	266

<i>Kordé Zoltán</i> : A székely ispáni méltóság Lack és utódai korában	279
<i>Kovács Mihai</i> : „Ut Dei ecclesia in suo statu tuta permaneat et in suis bonis sit tranquilla.” Monoszló nb. Péter erdélyi püspök birtokszervezői és egyházkormányzati tevékenysége	294
<i>Kőfalvi Tamás</i> : A pécsváradi hiteleshely privilégiális oklevelei	310
<i>Miljan, Sanja – Miljan Suzana</i> : Notes on the education of the Franciscans of Zadar in the fourteenth century	327
<i>Papp Sándor</i> : A Képes Krónika, Thuróczy János krónikája és a Tárih-i Üngürüş kapcsolata. Volt-e „török fogságban” a Képes Krónika?	342
<i>Petrovics István</i> : A középkori Temesvár egyházi viszonyai	358
<i>Pintér-Nagy Katalin</i> : Megjegyzések a 4–6. századi délorosz steppe nomád népeinek ostromtechnikájához	373
<i>Pósán László</i> : Szerzetesrendek a középkori Poroszországban	386
<i>Révész Éva</i> : Az ezredforduló keleti keresztény püspöksége	408
<i>Sebők Ferenc</i> : Adalékok I. (Nagy) Lajos király 1349. évi itineráriumához	417
<i>Sroka, Stanisław</i> : Magyar professzorok a krakkói Jagelló Egyetem „Artes Liberales” karán 1487–1526 között	431
<i>Szabó Pál</i> : „maradjon meg a görögök hitén”. A Hunyadi fiúk házassági terve, avagy az egyházi unió a gyakorlatban?	442
<i>Szende László</i> : Piast Erzsébet és az óbudai klarisszák	456
<i>Szőcs Tibor</i> : Kirendelt alországbírók. Adatok I. Károly kúriai bíraskodásához	480
<i>Teiszler Éva</i> : Luxemburgi Margit magyar királynévá koronázásának körülményei	499
<i>Thoroczkay Gábor</i> : A magyar Aachen első évszázada: a székesfehérvári prépostság története az Árpád-korban	522
<i>Tóth Sándor László</i> : Püspökök és püspökségek 1046-ban. A Vata-féle pogánylázadás tanúsága	540
<i>Vajda Tamás</i> : Középkori bencés szerzeteseink és a vízimalmok – a garamszentbenedeki apátság példája	559
<i>Vida Beáta</i> : A szépeességi karthauziak a 15. és a 16. században	582
<i>Z. Karvalics László</i> : <i>Contrarotulare</i> – egy fordultatos szótörténet üzenete a jelentések titokzatos természetéről	598

ELŐSZÓ

Immár több mint négy éve nincs közöttünk Koszta László, a magyar középkori egyháztörténeti kutatások nemzetközileg elismert professzora. Személyisége, munkássága, szakmai eredményei révén széleskörű kapcsolatrendszer alakított ki az évek során, pályatársak, közeli és távoli kollégák, tanítványok, valamint a barátok közül sokan vettek részt az emlékére megrendezett két konferencián. Az események időpontja Koszta professzor egy-egy kedves kutatási területéhez igazodott: az első megemlékezésre Szent Márton (2015), míg a nagyobb szabású nemzetközi tanácskozássra Szent Benedek (2016) ünnepén került sor Szegeden. Jelen gyűjteményes kötet a két emlékülésen elhangzott előadások tanulmányra érlelt, lektorált változatát tartalmazza. Az itt olvasható 40 dolgozat közül a *Personalia* részben közölt öt írás kifejezetten Laci kutatásait tekinti át személyes hangvételű visszaemlékezésekkel, történetekkel. A kötetben közölt tanulmányok – amelyek kéziratait a szerzők 2016 őszén zárták le – tematikájukban nagyon széles spektrumot fednek le. Túlnyomórészt – Koszta Laci érdeklődéséhez igazodva – egyháztörténeti kérdéseket (pl. krisztianizáció, egyházi társadalom, szerzetesrendek) tárgyalnak, de találunk gazdaság-, jog-, intézmény- és kormányzattörténeti feldolgozásokat is. A szerzők között vannak anyaországbeliek és határon túliak egyaránt; a magyar szakemberek mellett horvát, lengyel, francia kollégák is tisztelegtek Laci munkássága előtt. Laci szakmai tekintélyének, közvetlen személyiségének lenyomata e kötet, hiszen a történészképzést végző jelentős hazai tudományegyetemek szinte mindegyike (DE, ELTE, KGRE, PTE, SZTE) képviselteti magát egy vagy több szerzővel.

A legméltóbb emlékezés természetesen a tudomány művelésének ösvényein teljesíthető ki. Elvinni magunkkal és tanítványainknak továbbadni mindazt, amit tőle kaptunk, tanultunk akár személyesen, akár publikációi révén. Laci fájdalomosan fiatalon ment el, és nagyon sok tervet, munkát hagyott maga után bevégezetlenül a középkori magyar egyház történetéről. Eredményeit felhasználva, tovább finomítva az általa megrajzolt képet, újra meg újra megidézzük őt: talán éppen ez az öröklét.

2019. Szent Márton ünnepén

a Szerkesztők

PRÉPOSTI MÉLTÓSÁG: PÁSZTORBOT A „ZSEBBEN”? (KIKBŐL LETTEK EGYHÁZNAGYOK A ZSIGMOND- KORBAN?)

Mályusz Elemér a középkori magyar egyházi társadalomról az 1930-as évek végén tartott egyetemi előadásainak anyagát az 1940-es évek közepén öntötte végső formába, ám az írott verzió végül az ismert okok miatt csak 1971-ben jelent meg.¹ Könyvében több szempontból vizsgálta a Magyar Királyság egyházi társadalmát. Ebben az ún. egyházi középéletéről, azaz a káptalanok tagjairól szólva arra a megállapításra jutott, miszerint „a klerikus, ha a nagyprépostok közé került, joggal tekinthette magát a két érsekség és a 12 püspökség várományosának”.² Mindezt csupán annyiban árnyalta, hogy ezek az egyháznagyok elsősorban a főúri családokból kerültek ki: „a kanonoki stallum vagy akár a préposti beneficium számukra csak átmenet a püspökség vagy érsekség felé”.³ Kijelentését – mivel jegyzetekkel nem támasztotta alá – ma már megállapíthatatlan, mire alapozta. Érvényességét pedig az azóta eltelt majdnem fél évszázadban – többek között a vonatkozó alapmunkák hiányában⁴ – senki sem vizsgálta. A kérdés újratárgyalása természetesen nemcsak ebből a szempontból fontos. Mályusz Elemér kijelentése alapján ugyanis hajlamosak lehetünk arra gondolni, hogy egyfajta automatizmus érvényesült volna: ha valaki elnyerte a prépos-

* A szerző a Magyar Tudományos Akadémia, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum, a Szegedi Tudományegyetem és a Magyar Nemzeti Levéltár Magyar Medievisztikai Kutatócsoportjának tudományos főmunkatársa. – A kéziratot 2016. augusztus 31-én zártam le.

¹ L. minderre a kötet bevezetőjét: *Mályusz Elemér: Az egyházi társadalom a középkori Magyarországon*. Budapest² 2007. 11–14.

² Uo. 115.

³ Uo. 107.

⁴ Az általam vizsgált időszakra – elsősorban az időhatárok miatt – csupán néhány munka forgatható haszonnal; az egri káptalanra l. *C. Tóth Norbert: Az egri káptalan archontológiája 1387–1526*. *Turul* 88. (2015) 2:49–50.; az esztergomi káptalanra l. *Uő: Az esztergomi székeskáptalan a 15. században I. rész*. A kanonoki testület és az egyetemjárás. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 7.) Budapest 2015. 110–113.; a pécsi káptalanra l. *Fedeles Tamás: A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526)*. (Tanulmányok Pécs történetéből 17.) Pécs 2005. 52–53.; a pozsonyi káptalanra l. *C. Tóth Norbert–Lakatos Bálint–Mikó Gábor: A pozsonyi prépost és a káptalan viszálya (1421–1425)*. A szentszéki bíraskodás Magyarországon – a pozsonyi káptalan szervezete és működése a XV. század elején. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 3.) Budapest 2014. 47–59.

ti méltóságot, akkor már csak idő kérdése volt püspöki kinevezése. Az állítás forrásokkal történő alátámasztása, vagy éppen cáfolata a királyi hatalomgyakorlás működésének megfejtéséhez is közelebb vihet bennünket. Az uralkodóknak a főpapi székek betöltése terén követett politikájának felderítéséhez fontos szempont, hogy kikből lettek egyháznagyok. Ennek egyik szegmensét jelenti annak meghatározása, hogy a préposti méltóság, illetve a származás előnyt jelentett-e a főpapi szék elérésében.

A következőkben hosszabb időszakban, mégpedig Zsigmond király uralkodásának öt évtizedében vizsgálom a „mályuszi tézis” érvényességét. Az elemzett terminus meghatározásában roppant egyszerű szempontok vezéreltek, a szóban forgó időszak főpapi⁵ és préposti⁶ archontológiája ugyanis már rendelkezésünkre áll. E két munka függvényében a vizsgálatba bevont prépostságok körét és az elemzés időhatárait a következőképpen húztam meg: a korszakban működő valamennyi káptalant, legyen az székes vagy társas, felvettem, így összesen 44 intézmény vezetőjének a pályáját kísérhettem figyelemmel.⁷ Az 1380-as évek előtt préposti címet viseltek, illetve püspöki méltóságukat Zsigmond király uralkodása (1386)⁸ előtt nyert személyeket mellőztem a vizsgálatból. Ugyanakkor vizsgálatomnak nincsen felső időhatára: az 1380 után prépostságot betöltő személyeket, függetlenül attól, hogy mikor nyerték el püspöki széküket, beemeltem az elemzésbe, azaz Zsigmond király halálának időpontját (1437. december 9.) nem tekintem a kutatásom végpontjának. Mindazonáltal az egyháznagyok oldaláról mégis tettem egy megszorítást. Egyfelől kizártam a vizsgálatból azokat a püspököket, akik valamelyik térítési céllal létrehozott (pl. nándorfehérvári, milkói), majd idővel címzetessé váló (*in partibus infidelium*) püspökségek élén álltak, és – tegyük hozzá – egyúttal valamelyik egyházmegegyében segédpüspöki hivatalt viseltek.⁹ Ugyancsak kizártam a dalmáciai

⁵ Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I–II. Budapest 1996. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 5.) I. 63–87.

⁶ C. Tóth Norbert: A székes- és társaskáptalanok prépostjainak archontológiája 1387–1437. Budapest 2013. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 4.)

⁷ Mályusz Elemér annak idején a székeskáptalanokon kívül csak a nagyobb társaskáptalanok prépostjait (összesen 22-öt) vonta be a vizsgálatába (*Mályusz E.: Egyházi társadalom* i. m. 115.).

⁸ Ugyan koronázására csak 1387 tavaszán került sor, de 1386-ban, Mária királynő és Erzsébet királyné fogságba esése után már ténylegesen ő gyakorolta a hatalmat.

⁹ Vö. *Mályusz E.: Egyházi középréteg* i. m. 174.; *Cameralia documenta pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae* (1297–1536). I–II. Feltárta, szerk. és közreadja Lukács József, Tusor Péter, Fedeles Tamás. Szerkesztőtárs: Nemes Gábor. (Collectanea Vaticana Hungariae. Classis I, vol. 9–10.) Budapest–Róma

egyházmegyék nagy részét (mivel felettük a Velencei Köztársaság fennhatósága érvényesült), kivéve a knini, korbáviai és zenggi püspökségeket, ugyanis az utóbbiak főpapjai rendszeresen feltűntek a királyi privilégiumok méltóságsoraiban, illetve a magyar politikai életben.¹⁰ Végül, de nem utolsósorban, nem vettem figyelembe azokat a személyeket sem, akik a pápa jelöltjei voltak, de az uralkodó nem engedte elfoglalni javadalmukat (pl. György boszniai püspök).¹¹ Ugyanakkor az ismeretlen oknál fogva sikertelen püspöki „székfoglalásokat” (pl. Laki János erdélyi, Vencel egri) nem zártam ki az elemzésből. A fentiek figyelembe vételével tehát a vonatkozó időszakban létező 44 prépostság, 2 érsekség¹² és 15 püspökség¹³ élén álló, a vizsgálati halmazt alkotó személyek egyházi karrierjét fogom áttekinteni (listájukat lásd az Adattárban).

A következőkben tehát azokról a klerikusokról lesz szó, akik székes- vagy társaskáptalanok éléről jutottak valamelyik egyházmegye élére. A vonatkozó hatvan évben (1380–1440) fennálló 14 székes-¹⁴ és 30 társaskáptalanból¹⁵ a királyi akaratnak köszönhetően 17 egyházmegye élére lehetett közvetve vagy közvetlenül átkerülni. (Mindez felveti azt a kérdést, hogy mennyiben volt életszerű Mályusz Elemérnek az a feltételezése, amely szerint a lényegesen nagyobb számú prépostságok éléről reálisan elérhetőek voltak a püspöki székek.) A feltárt adatok alapján a 44 káptalanban a meg-

2014. I. LVII–LVIII.; *Fedeleš Tamás*: Középkori pécsi segédpüspökök. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* 22:1–2. (2010) 5–20.

¹⁰ Vö. *Engel P.*: Arch. i. m. I. 549–564. – E három délvidéki püspökséget Mályusz Elemér a kevés rájuk vonatkozó forrás miatt kihagyta a vizsgálatából (*Mályusz E.*: Egyházi középréteg i. m. 163. 1. jegyz.).

¹¹ *C. Tóth Norbert*: A győri nagy- és kisprépostok a Zsigmond-korban. In: *In labore fructus. Jubileumi tanulmányok Győregyházmegye történetéből*. Szerk. Nemes Gábor–Vajk Ádám. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 13.) Győr 2011. 405.

¹² Az esztergomi és a kalocsa-bácsi érsekségek.

¹³ A boszniai, a csanádi, az egri, az erdélyi, a győri, a nyitrai, a pécsi, a szerémi, a váci, a váradi, a veszprémi, a zágrábi, a knini, a korbáviai és a zenggi püspökségek.

¹⁴ A bácsi, a boszniai, a csanádi, az egri, az erdélyi, az esztergomi, a győri, a kalocsai, a pécsi, a szerémi/kői, a váci, a váradi, a veszprémi és a zágrábi székeskáptalanok. A nyitrai székeskáptalant, mivel nem volt prépostja, kirekesztettem a vizsgálatból.

¹⁵ Az aradi, a budai Szent Péter-, a budai Szűz Mária-, a csanádi, a császári, a dömösi, az egri Szűz Mária-, az egri Szent Péter-, az egri Szent János-, az esztergomi Szent György-, az esztergomi Szent István-, az esztergomi Szent Tamás-, a fehérvári Szűz Mária-, a fehérvári Szent Miklós-, a győri, a háji, a hántai, a maróti, a mislyei, a (felső)örsi, a pápoci, a pécsi, a pozsegi, a pozsonyi, a szebeni, a szepesi, a titeli, a váradi kisebb, a vasvári és a veszprémi társaskáptalanok.

adott időhatárok között a préposti méltóságot összesen 236 fő töltötte be; e helyeken az átfedések miatt 209 személy osztozott. A préposti címet viselő egyháziakból 33, valójában azonban az átfedések miatt csak 26 személy kapott püspöki kinevezést (közülük kettőnek nem sikerült ténylegesen is birtokba vennie új javadalmát). A maradék 203 préposti helyen ugyancsak a fentebbi okok miatt 183 klerikust találunk (róluk alább még bővebben szólok); közülük senki sem jutott el a püspöki székhöz.¹⁶

	kis- és nagyprépostok (fő)	püspök lett		nem lett püspök	
		fő	%	fő	%
összes hely	236	33	14	203	86
személy	209	26	12,4	183	87,6

1. táblázat. A püspöki kinevezést kapott prépostok száma és aránya (1380–1440)

A fenti táblázatban található adatok alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a préposti méltóságból nagyon kevesen emelkedtek püspöki méltóságra (14, illetve 12,4%). Figyelmünket mindezek után fordítsuk arra a 26 prépostra, akik püspöki kinevezést kaptak! A várakozásainkkal ellentétben e főpapok többsége nem a nagyprépostok soraiból került ki: csupán bő harmaduk, azaz tíz fő érkezett a 14 székeskáptalan valamelyikéből. A maradék tizenhat klerikus a társaskáptalanok éléről nyerte el püspöki méltóságát. Érdekes e két kategóriát is tovább bontani. A 14 székeskáptalan közül nyolcból, azaz a bácsi, a boszniai, a győri, a kalocsai, a szerémi/kői, a váci, a veszprémi és a zágrábi testületek éléről egyetlenegy nagyprépost sem kapott – közvetlenül¹⁷ – kinevezést püspöki székbe. Ezzel szemben a csanádíró, az erdélyi és a váradíró ketten-ketten, míg az egriről, az esztergomiról és a pécsiről egy-egy személy nyerte el a méltóságot. A társaskáptalanok esetében némileg eltérő a kép: a harminc intézmény több mint feléből – közvetlenül¹⁸ – egyetlenegy előrelépés sem történt. Egy-egy

¹⁶ Vö. C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 75–92.

¹⁷ Az egyetlen kivétel Szászi János, aki noha volt bácsi nagyprépost, mégsem onnan, hanem az utána viselt budai préposti székéből emelkedett a veszprémi püspökség élére (l. az Adattárban).

¹⁸ Alcsebi Miklós a fehérvári Szűz Mária-társaskáptalan éléről először a budai Szűz Mária-prépostság élére, majd onnan a váci püspöki székbe került. Bebek Miklós pedig a csázmairól indult, majd az erdélyi és az egri prépostságokon keresztül ért el a kalocsai érseki székbe. Rozgonyi Péter pályafutását a hántai prépostság élén kezdte, ahonnan a dömösi élére került, majd elnyerte a veszprémi püspökséget. Rozgonyi Simon a szebeniről először szintén a dömösire, majd onnan a veszprémi püspöki székbe lépett elő (l. az Adattárban).

klerikus érkezett nyolc helyről, ketten már csak három-három helyről, a budai Szent Péter-, a szebeni és a titeli társaskáptalanokból, míg hárman egyedül a dömösi társaskáptalanból jutottak be a püspöki karba (lásd a 2. táblázatot).

fő	székeskáptalan	össz.	társaskáptalan	össz.
0	bácsi, boszniai, győri, kalocsai, szerémi/kőí, váci, veszprémi, zág-rábi – 8 db	0 fő	aradi, bácsi, egri (SzM), egri (SztP), egri (SztI), esztergomi (SztI), fehérvári (SztM), háji, hántai, maróti, mislyei, felső-őrsi, pápoci, pécsi (KSztJ), pozsonyi, váradi (k), vasvári, veszprémi (M) – 18 db	0 fő
1	egri, esztergomi, pécsi – 3 db	3 fő	budai (SztM), csanádi, csázmai, esztergomi (SztGy), esztergomi (SztT), fehérvári (SzM), pozsegai, szepesi – 8 db	8 fő
2	csanádi, erdélyi, váradi – 3 db	6 fő	budai (SztP), szebeni, titeli – 3 db	6 fő
3	–	–	dömösi – 1 db	3 fő
össz. 26 fő	14 székeskáptalanból	9 fő	30 társaskáptalanból	17 fő

2. táblázat. Melyik káptalanból érkezett a püspök?

A táblázatban használt rövidítések: k = kisebb; KSztJ = Keresztelő Szent János; M = Mindenszentek; SzM = Szűz Mária; SztGy = Szent György; SztI = Szent István; SztM = Szent Miklós; SztP = Szent Péter; SztT = Szent Tamás.

A székeskáptalanok közül „kiemelkedik” (már amennyiben a két fő az egy főhöz képest ezt jelenti) a csanádi, az erdélyi (jóllehet itt csak az egyik volt sikeres) és a váradi. A másik oldalról legalább ilyen különös, hogy sem az érseki székhelyen fekvő bácsi és kalocsai, sem pedig a más szempontból jelentősnek számító győri és veszprémi káptalanokból nem emelkedett senki püspöki székbe. Mindehhez hozzátehetjük, hogy elvben az ország legtekintélyesebb székeskáptalanának számító esztergomi nagypréposti székből is mindösszesen egyetlen személy, Kanizsai János kapott püspöki kinevezést (Eger), azt is még Mária királynő uralkodása alatt (1384). A társaskáptalanok közül a budai Szent Péter-, a szebeni és a titeli (2–2 fő), illetve a dömösi (3 fő) emelkedik ki, ez utóbbi prépostság a teljes „mezőny” tekinte-

tében is más szintet képvisel azzal, hogy innen hárman kerültek be az egyháznagyok közé. Első helyük természetesen nem a véletlen számlájára írandó: mindkét káptalan szorosan kötődött a királyi udvarhoz.¹⁹

További fontos kérdés, hogy a különböző prépostságokból érkezők melyik püspökségeket nyerték el, illetve érvényesült-e valamilyen rendező elv e téren.²⁰ Adataink ilyen formában történő csoportosításával igen figyelemreméltó kép tárul elénk (l. a 3/a–b. táblázatokat). A 17 vizsgálatba bevont egyházmegye közül hat – az esztergomi, a pécsi, a szerémi, a korbáviai, a váradi és a zenggi – élére közvetlenül²¹ nem került prépostságot viselő egyházi. Talán az, hogy az esztergomi érsekség élére nem nevezett ki senkit a király préposti székből, nem meglepő, annál inkább az, hogy a legszegényebbeknek számító szerémi, illetve a hasonló adottságú korbáviai és zenggi székekbe sem ült át senki. A fennmaradó tizenegy egyházmegye esetében is akadnak érdekességek: amellet, hogy vannak olyanok, ahová egy-egy (a kalocsa-bácsi érsekség, a boszniai, a knini, a váci és a zágrábi püspökség) vagy kettő (csanádi és győri), netán három (egri és nyitrai) klerikus jutott, toronymagasan kiemelkedik a mezőnyből a veszprémi és az erdélyi püspökség. Az előbbi helyre öten, míg az utóbbira hatan kerültek a király kegyének köszönhetően. Ugyanakkor nem volt „állandó útja” a legkedveltebb püspöki székekbe jutásnak: erdélyi püspöki kinevezést két alkalommal az ottani prépost, egy-egy alkalommal a csanádi, a dömösi, a szepesi és a titeli prépostok kaptak. A veszprémi püspökséget kétszer a dömösi, egyszer egyszer pedig a budai Szent Péter-, a pécsi és a váradi nagyprépost nyerte el. Mindez egyúttal azt is jelenti, hogy a két püspökség egyfajta ugródeszkaként szolgált: az erdélyi püspökségről Jánoki Demeter a veszprémi püspöki, Pálóci György az esztergomi érseki székbe emelkedett.²² A veszprémi püspöki székben történt változások még jobban példázzák ezt: Jánoki Demeter és Maternus erdélyi, Albeni János pécsi, Rozgonyi Péter és Simon egri püspökök lettek.²³ A többi esetben sem történt máshogy, így például a nyitrai püspökséget egyszer a titeli, egyszer az esztergomi Szent György- (némi átmenettel), egyszer pedig a pozsegai prépost nyerte el. De ugyanígy nem jelentett behatárolt pályát az, ha valaki elnyerte azon prépostságok egyikét, ahonnan a legtöbb püspök került ki: a szebeni prépostság éléről ketten jutottak be a püspöki karba, de mindketten különböző egyházmegegyék élére kerültek: egyikük boszniai, másikuk pedig zágrábi püspök lett.

¹⁹ Vö. *Kiss Gergely*: Királyi egyházak a középkori Magyarországon. (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 3.) Pécs 2013. passim.

²⁰ A vonatkozó adatok l. az Adattárban!

²¹ A váradi püspökség élére Kusalyi Jakcs Dénes szebeni prépost a boszniai püspökségen keresztül jutott el (l. az Adattárban).

²² *Engel P.*: Arch. i. m. I. 70.

²³ Uo. 78.

Ebből a szempontból különleges esetnek számít, hogy a három dömösi prépost által elnyert püspöki címből kettő a veszprémi volt. A kapcsolat azonban csak látszólagos: a két Rozgonyi, Péter és Simon ugyanis egymást követték előbb a dömösi prépostság, majd a veszprémi püspökség élén.²⁴ (Ugyanakkor a prépostságok „jövedelmezősége” és a megszerzett püspökségek rangja között nem mutatható ki közvetlen kapcsolat.²⁵)

prépostság	püspökség/érsekség						összesen
	csanádi	egri	erdélyi	győri	kalocsai	veszprémi	
csanádi	1	0	0	1	0	0	2
egri	0	0	0	0	1	0	1
erdélyi	0	0	2	0	0	0	2
esztergomi	0	1	0	0	0	0	1
pécsi	0	0	0	0	0	1	1
váradi	0	1	0	0	0	1	2
összesen	1	2	2	1	1	2	9

3/a. táblázat. Melyik székeskáptalanból melyik püspökségre kerültek?

prépostság	püspökség										össz.
	boszniai	csanádi	egri	erdélyi	győri	knini	nyitrai	zágrábi	veszprémi	váci	
budai SztP	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	2
budai SzM	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
csanádi	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
császámai	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
dömösi	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	3
esztergomi	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	2
fehérvári	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
pozsegai	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
szebeni	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2
szepesi	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
titeli	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	2
összesen	1	1	1	4	1	1	3	1	3	1	17

3/b. táblázat. Melyik társaskáptalanból melyik püspökségre kerültek?

²⁴ C. Tóth Norbert: A főpapi székek betöltésének gyakorlata Zsigmond király uralkodása alatt. *Gazdaság és Társadalom* 4. (2012) Különszám, 109–110.

²⁵ Vö. Fedeles Tamás: A Camera Apostolica és a magyar egyházi javadalmak a konciliarizmus időszakában. In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris.” Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából. Szerk. Bárány Attila – Pósn László. Debrecen 2014. 207. (2. táblázat) és C. Tóth N.: Főpapi székek i. m. 117. (1. táblázat).

A fenti két táblázatból egyértelmű: nem érdemes különbséget tennünk az egyháznagyok között annak okán, hogy az illető melyik és milyen, azaz székes- vagy társaskáptalan éléről érkezett. Egyforma eséllyel lehetett tehát valaki püspök, bármelyik káptalan préposti méltóságát is töltötte be előtte.

A következő vizsgálati pontom a származás kérdése. Mályusz Elemér annak idején azt feltételezte, hogy az egyháznagyok alapvetően a főúri családok tagjai közül kerültek ki, s a préposti cím csak egy lépcsőfok volt az arra vezető úton.²⁶ Ha már most megvizsgáljuk annak a 26 személynek a családját,²⁷ akiknek sikerült püspöki széket elnyerni, akkor a helyzet korántsem ennyire egyértelmű. A volt prépost-főpapok alig harmada (8 fő) származott csak bárói családból, a csoport kétötöde (11 fő) az előkelő vagy nemes családokhoz köthető, míg negyede (7 fő) nem besorolható (Vencel), polgári (Mihály fia, Benedek), vagy éppen külföldi (Eberhard, Maternus) származású volt (l. a 4. táblázatot).

származási kategória	az egyháznagyok nevei	összesen
báró	Bebek Miklós, Berzevici György, Kanizsai János, Kusalyi Jakcs Dénes, Marcali László, Pálóci György, Rozgonyi Péter és Simon	8 (30,8%)
előkelő/nemes	Alcsebi Miklós, Csetneki László, Gatalóci Mátyás, Kápolnai Mihály, Laki János, Lépes György, Molnári Kelemen, Órévi Lukács, pomázi Cíkó István, Szászi János, Upori István	11 (42,3%)
ismeretlen/polgár/külföldi	Benedek (Mihály fia), Csanádi Balázs, Eberhard, Knoll Péter, Korcsulai János, Maternus, Vencel	7 (26,9%)
összesen		26 (100%)

4. táblázat. A prépostokból lett püspökök származása

²⁶ Mályusz E.: Egyházi közélet i. m. 107., illetve 169–171.

²⁷ A személyek besorolásához a következő munkát használtam: Engel Pál: A magyar világi nagybirtok megoszlása a 15. században. In: *Uő*: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok. Vál., szerk., a jegyzeteket gondozta Csukovits Enikő. (Millenniumi magyar történelem. Historikusok.) Budapest 2003. különösen a 27., 30–35.

Mielőtt következtetéseinket levonnánk, nézzük meg az 1380 és 1440 között préposti címet viselő valamennyi személy származását is! A teljes kép érdekében egyúttal az adott kategóriából főpapi címet elnyertek számát és arányát is feltüntettem (l. az 5. táblázatot; adataimat, az előbbi táblázattal szemben nem részleteztem,²⁸ csak az összesített számokat közlöm).

származási kategória	prépost	arányuk	főpap	arányuk
báró	13	6,2%	8	61,5%
előkelő/nemes	75	35,9%	11	14,7%
ismeretlen/polgár/külföldi	121	57,9%	7	5,8%
összesen	209	100%	26	12,4%

5. táblázat. Az 1380–1440 között prépostságot viselt személyek származása

Eredményeink meglepők: jóllehet a főpapi címet elnyert prépostok között abszolút többségben vannak a nem bárói családból származók, a teljes névsort tekintve a helyzet éppen fordított. Noha számszerűen továbbra is kisebbséget alkotnak, de a préposti címet elnyertek tekintetében már nem, azaz, ha valaki bárói család tagjaként nyerte el egy prépostság vezetését, nagyobb eséllyel pályázhatott valamelyik megüresedő főpapi székre. Jóllehet az előkelő vagy nemesi származásúak a püspökséget elnyerők között relatív többségben vannak, de ez már korántsem igaz saját kategóriájukon belül: alig hatoduknak volt esélye arra, hogy elnyerje az uralkodótól bármelyik egyházmegye vezetését. A harmadik kategóriába tartozó személyek esetében mind a püspöki széket megszerzők, mind pedig a prépostságot viselők tekintetében az arányok gyakorlatilag azonosak (habár a külföldi származásúak erősen felülreprezentáltak).

Összefoglalóan tehát elmondható, hogy Mályusz Elemér fentebb idézett állításai nagymértékben árnyalandók. A székes- vagy társaskáptalanok vezetését elnyerő klerikusok számára összességében a püspöki szék megszerzése nem volt reális lehetőség: a prépostok alig több mint tizede tudott feljebb lépni a rangsorban, s nyerte el királyi kegy révén valamelyik egyházmegye vezetését. Hogy a tanulmány címében feltett kérdésre válaszoljak: *a prépostok nem hordták zsebben a pásztorbotot*, kivéve azon keveseket, akik bárói családokból érkeztek: nekik valóban reális cél volt a püspöki szék elérése. A jelek szerint azonban mind a prépostok, mind pedig a püspökök esetében a kinevezések vonatkozásában az egyetlen rendező elv a királyi kegy volt.²⁹

²⁸ Az egyes személyeket l. C. Tóth N.: Préposti arch. i. m.

²⁹ Minderre bővebben l. C. Tóth N.: Főpapi székek i. m. 107., 109–110.; l. még a pozsonyi prépostok kinevezéséről írtakat (C. Tóth N. – Lakatos B. – Mikó G.: Pozsonyi viszály i. m. 59–64.).

származási kategória	főpapok, akik nem voltak prépostok	fő/arány	főpapok, akik előtte prépostok voltak	fő/arány
báró össz. 14 fő (22,2%)	Blagaji István, Liszkói János, Ludányi Tamás, Marcali Dózsa, szántói Lack Benedek, Szepesi János	6 fő 42,8%	Bebek Miklós, Berzevici György, Kanizsai János, Kusalyi Jakcs Dénes, Marcali László, Pálóczi György, Rozgonyi Péter és Simon	8 fő 57,2%
előkelő/nemes össz. 18 fő (28,6%)	Farkasfalvi László, Farkasfalvi Pál, Hédervári János, Jánoki Demeter, Rozsá- lyi Gergely, Szécsi Péter, Tiszai Pál ³⁰	7 fő 38,9%	Alcsebi Miklós, Csetneki László, Gatalóci Mátyás, Kápolnai Mihály, Laki János, Lépes György, Molnári Kelemen, Órévi Lukács, pomázi Cikó István, Szászi János, Upori István	11 fő 61,1%
ismeretlen/polgár/ külföldi össz. 31 fő (49,2%)	Albeni Henrik és János, Benzi de Gualdo András, Boundelmonte János, de Dominis János, Ferenc, Fülöp, Gergely, Hinkó, József, Kor- csulai Vid, Melanesi János, Miklós (1), Miklós (2), Miklós (Albert fia), Pál (Farkas fia), Pensaurói Lénárd, Péter, Scolari András és Carnianus, Smilo János, Stibor, Szalánkeméni Mikola Jakab, Tamás frater	22 fő 78,6%	Benedek (Mihály fia), Csanádi Ba- lázs, Eberhard, Knoll Péter, Kor- csulai János, Maternus, Vencel	7 fő 22,6%
össz. 63 fő (100%)	37 fő 58,7%		26 fő 41,3%	

6. táblázat. Az 1380–1440 között főpapi méltóságot viseltek származása

Érdemes ugyanakkor fordítanunk egyet a vizsgálat irányán: nézzük meg azt, hogy a vonatkozó időszakban főpapi hivatalt viselő személyek milyen családokból származtak! (Jóllehet arra a kérdésre is jó lenne felelni, hogy milyen – ha egyáltalán volt nekik – korábbi méltóságból vagy tiszt-

³⁰ Tiszai Pál knini püspök (†1396) akár a másik oszlopba is kerülhetett volna, mivel püspöksége előtt szebeni prépost (1358–1372) volt, de mivel főpapi székét még 1373-ban, I. Lajos királytól nyerte el, a vizsgálati terminusból kiesett (C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 87.; Engel P.: Arch. i. m. II. 182.); származására l. Szaszko Elek: A Tiszaiak és a Győriek – Pál tinnini püspök és rokonsága. Adalékok a Bár-Kalán nemzetségből leszármazó családokhoz. Turul 86. (2015) 41., 44.

ségből érkeztek az adott egyházmegye élére, de a vonatkozó kutatások hiányában egyelőre általános és biztos válasz nem adható). A szóban forgó hat évtizedben az elemzett 17 egyházmegye élén összesen 78 püspök fordult meg,³¹ az átfedések miatt ez a szám azonban csak 63 különböző személyt jelent, akik közül – mint láttuk – huszonhatan voltak korábban, a vizsgált időszakban prépostok (l. a 6. táblázatot).

A 63 püspöki méltóságot elért személy alig egyötöde érkezett bárói, egynegyede előkelő vagy nemesi családból, míg a püspökök majdnem fele az egyéb kategóriába sorolható származásúak közül került ki. Ez utóbbi csoportba tartozó főpapok többsége (31-ből 18 fő) külföldről jött a Magyar Királyságba. Ha a teljes püspöki kart tekintjük, arányuk még akkor is igen jelentős volt (28,6%). A korábban préposti méltóságot nem viselt klerikusok négyötöde (24 fő) – az esetlegesen viselt kisebb javadalmaik után³² – közvetlenül a püspöki székre került, mindössze a negyedük volt az, aki főpapi stalluma előtt valamelyik káptalan élén állt. Természetesen egy Scolariinak, egy Korcsulaiinak, vagy éppen Stibor egri püspöknek nem volt szüksége „előéletre”, azt már biztosította számukra valamelyik családtagjuk.³³ Szintén ide sorolhatjuk az Albenieket is, akiknek karrierjét rokonuk, Eberhard zágrábi püspök egyengette: János püspökségét megelőzően topuszkói, majd pannonhalmi apát, míg Henrik garamszentbenedeki, majd kolozsmonostori apát volt.³⁴ Éppen fordított a helyzet az előkelő/nemesi származásúak körében: több mint másfélszerese azoknak a püspököknek a száma, akik korábban prépostok voltak (11 fő), mint akik nem (7 fő). Mondhatni, a körükben komoly előnyt jelentett, ha valaki egy prépostság élén már bizonyította rátermettségét. A legrangosabb családok köréből érkező főpapok esetében szinte teljesen azonos számban képviseltetik magukat azok, akik valamelyik prépostság éléről nyerték el püspöki címüket (8 fő), illetve azok, akik nem viseltek előtte ilyet (6 fő). Ám az utóbbi körbe tartozó személyek megjelenése sem mondható előzmények nélkülinek. Így, hogy két példát említssek, a Szántói Lack Benedek által viselt boszniai püspöki cím elnyerésében minden bizonnyal szerepet játszott unokatestvéreinek, Jakab erdélyi vaj-

³¹ Az adatokat l. *Engel P.*: Arch. i. m. I. 63–87.; *C. Tóth N.*: Préposti arch. i. m.

³² Hinko nyitrai püspök pályáját zabori apátként kezdte (*Engel P.*: Arch. i. m. II. 101.), az Albeniek pedig Eberhard révén szintén apátok voltak pályájuk korai szakaszán (l. alább).

³³ A Scolariak Ozorai Pipo, a Korcsulaiak a Tallói testvérek, míg Stibor a hasonnevű rokona, Stibor vajda révén kerültek „képbé”.

³⁴ *Engel P.*: Arch. i. m. II. 10.; *Fedeles Tamás*: A 14. század derekától Mohácsig. In: A Pécsi Egyházmegye története I–II. A középkor évszázadai (1009–1543). Szerk. Fedeles Tamás – Sarbak Gábor – Sümegi József. Pécs 2009. I. 118–123.

dának és Dávid udvari lovagnak a királyhű tevékenysége.³⁵ Marcali Dózsa esetében pedig szintén családja (Marcali Dénes bán) állhatott a háttérben.³⁶

Összességében tehát a püspöki kar több mint kétötöde (26 fő) korábban kis- vagy nagypréposti méltóságot viselt és onnan került új javadalmába, míg a nagyobbik hányad (37 fő) más úton-módon jutott el a főpapi méltóságig. A püspökségek vagy a püspöki kar összetétele felől nézve tehát a kis- és nagyprépostok valóban jelenthettek a király számára egyfajta utánpótlást az ország egyházmegyéinek betöltésekor, de mint korábban már hangsúlyoztam, a préposti címet viselők részéről nem volt tág az a kapu, amelyen átléphetek a magasabb stallumba. Mályusz Elemér megállapítása (a prépostoknak pásztorbot a zsebükben van) tehát csak retrospektíve igaz: a püspöki kar összetétele valóban keltheti azt a látszatot, mintha a prépostságokból egyenes út vezetett volna a főpapi székekbe.

Befejezésül még egy dologról kell szólni. A korábbi szakirodalom, azon belül is elsősorban Kumorovitz L. Bernát – Miklósy Zoltán és Gárdonyi Albert korábbi kutatásaira támaszkodva – a királyi kápolnaispánságról írt tanulmányában annak a meggyőződésének adott hangot, amely szerint a „királyi káplánság alkalmas volt arra, hogy viselőjét a királyi kegy, egyéb összeköttetés vagy érdem idővel valamely kisebb vagy nagyobb egyházi méltóságra emelje. Sok püspök, prépost, apát innen indul el egyre emelkedő pályáján.”³⁷ Joggal vetődhet fel tehát a kérdés, hogy mi a helyzet a vizsgált hatvan évben e tekintetben: voltak-e, és ha igen, hányan a prépostok között káplánok, illetve közülük jutott-e valaki a királyi akarat révén még magasabbra, az egyháznagyok sorába? Az 1380 és 1440 közötti időszakból – egyelőre – 13³⁸ olyan prépost neve ismert, akik egyúttal királyi kápláni vagy királyi *specialis* kápláni címmel bírtak (lásd a 7. táblázatot; a nevek kápláni címük első említésének sorrendjében szerepelnek).

³⁵ Engel P.: Arch. i. m. II. 138–139.

³⁶ Uo. 153–154.

³⁷ Kumorovitz L. Bernát: A királyi kápolnaispán oklevéladó működése. (A királyi kancellária fejlődése a XIV. és a XV. század fordulóján.) In: Regnum. Egyháztörténeti Évkönyv V. kötet, 1942–1943. Budapest 1943. 466. Az ismert káplánok listája uo. 492–493.

³⁸ Ugyan a préposti archontológiában (C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 30.) Zelnai Bicskele János csázmái prépost is királyi káplánként szerepel, de egyelőre törölni kell a listáról, mivel forrással nem rendelkezem erre.

a prépost neve	kápláni említése	préposti java-dalma	további javadalma(i)
Domoszlói János ³⁹	1380	esztergomi kp. 1380–1399	–
Domokos (Péter fia) ⁴⁰	1397 (<i>specialis</i>)	csanádi np. 1392–1402	–
Babócsai Gergely ⁴¹	1398 (pesti plébános)	bácsi 1404	királyi kápolnaispán 1405–1412, egyúttal a budai SzM-egyház prépostja 1410–1412
Montaji Bereck ⁴²	1398; 1402 (<i>specialis</i>)	egri np. 1398– 1423	–
Csentevölgyi Fekete Demeter ⁴³	1398	kalocsai 1398	–
Szerdahelyi Ders Pál ⁴⁴	1401	bácsi 1401–1402	titeli 1402–1409, erdődi 1412–1416 prépost
Rakolupi Bereck ⁴⁵	1401	veszprémi np. 1397–1411	–
Alcsebi Miklós ⁴⁶	1405	fehérvári SzM 1405–1409	budai SzM prépostja 1413–1430, kápolnaispán is; váci püspök 1419–1430
Bogdán (Domokos fia) ⁴⁷	1405	váci 1405–1413	–
Lépes György ⁴⁸	1411	erdélyi 1404– 1427	erdélyi püspök 1427–1442
Pál ⁴⁹	1412 (<i>specialis</i>)	hántai 1412	–
Esztergom-újvárosi János ⁵⁰	1413 (<i>specialis</i>)	esztergomi kp. 1399–1417	–

³⁹ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 41.

⁴⁰ Uo. 27.; Zsigmond-kori oklevéltár I–XII [1387–1425]. Szerk. Mályusz Elemér – Borsa Iván – C. Tóth Norbert – Neumann Tibor – Lakatos Bálint (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 1., 3–4., 22., 25., 27., 32., 37., 39., 41., 43. és 49.) Budapest 1951–2013. (a továbbiakban: ZsO) I. 5024. sz.

⁴¹ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 22.

⁴² Uo. 33., ZsO II. 1834. sz.

⁴³ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 49.

⁴⁴ Uo. 22.

⁴⁵ Uo. 72.

⁴⁶ Uo. 75.

⁴⁷ Uo. 65.

⁴⁸ Uo. 37.

⁴⁹ Uo. 48.

⁵⁰ Uo. 40., egyúttal pozsonyi kanonok, birodalmi alkancellár, l. Uő: A pozsonyi társaskáptalan kanonokai 1425-ben (Az egyházi archontológia készítésének módszertana és gyakorlata). *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae Acta Historica* 135. (2013) 118.

Szatmári Tamás ⁵¹	1433 (<i>specialis</i>)	boszniai 1433– 1434	bácsi prépost 1435–1437
------------------------------	------------------------------	------------------------	-------------------------

7. táblázat. A préposti méltóságot viselő királyi káplánok (1380–1440)⁵²

A tizenhárom prépost-káplán közül mindössze ketten (alig hetedük), Alcsebi Miklós és váraskeszi Lépes György nyerték el a váci, illetve az erdélyi egyházmegye főpapi méltóságát. (Ráadásul Alcsebi egyúttal királyi kápolnaispán, azaz a budai Szűz Mária- vagy Szent Zsigmond-társaskáptalan vezetője is volt egyben.) Mindez azt jelenti, hogy a 209 prépostból tizenhárom, a 26 főpapi széket elnyert prépostból csupán ketten emelkedtek magasabb rangra (az arányokról itt már nem is érdemes szólni), így Kumorovitz L. Bernát állításának a vizsgált időszakra nézve semmilyen relevanciája sincsen.⁵³

Adattár

A püspöki kinevezést kapott prépostok listája (1380–1440)

név	prépostság(ok)	érsekség/püspökség
Alcsebi Miklós ⁵⁴	fehérvári 1405–1409, budai SzM 1413–1430	váci 1419–1430
Bebek Miklós ⁵⁵	csázmai 1387–1388, erdélyi 1388, egri np. 1390–1392	kalocsai 1392–1399
Benedek (Mihály fia) ⁵⁶	fehérvári 1410–1438	győri 1439–1440
Berzevici György ⁵⁷	pozsegai 1429	nyitrai 1429–1437
Cikó István ⁵⁸	váradi np. 1386–1388	egri 1387–1399

⁵¹ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 23–24.

⁵² A rövidítések feloldását l. az előbbi táblázatok alapján.

⁵³ Az okokkal kapcsolatban (azaz a káplánok eltűnése a préposti stb. méltóságokból) az Anjou-korra vonatkozó vizsgálatok megtörténte előtt óvatosan a következőket lehet megfogalmazni. Azzal, hogy Zsigmond király 1410-ben megszervezte az új társaskáptalant és egyesítette a kápolnaispánsággal, valamint abban (egy helyen és egy intézményben) az udvari kápolna káplánjait juttatta javadalomhoz, megváltozott a „környezet”: immáron nem volt szükséges más egyházi intézményekben helyet biztosítani számukra, mivel – legalábbis többségüknek – megoldódott a javadalmazása (vö. Kumorovitz L. B.: Királyi kápolnaispán i. m. 120–121., 124.). Talán ezt jelezheti az is, hogy míg 1410 előttről nyolc, addig e dátum után már csak öt prépost-káplán neve ismert.

⁵⁴ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 75.; Engel P.: Arch. i. m. II. 10.

⁵⁵ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 76.; Engel P.: Arch. i. m. II. 26.

⁵⁶ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 76.; Engel P.: Arch. i. m. II. 31.

⁵⁷ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 76.; Engel P.: Arch. i. m. II. 34.

Csanádi Balázs ⁵⁹	csanádi kp. 1423	erdélyi 1424–1427
Csetneki László ⁶⁰	esztergomi kp. 1408–1424, stefanita gub. 1424–1439	nyitrai 1439–1448
Eberhard ⁶¹	szebeni 1393–1397	zágrábi 1397–1406, 1409–1419
Gatalóci Mátyás ⁶²	zágrábi 1412–1427, pécsi np. 1428–1437	váci 1438–1439, veszprémi 1440–1457
Kanizsai János ⁶³	esztergomi np. 1384	egri 1384–1387, esztergomi 1387–1418
Kápolnai Mihály ⁶⁴	titeli 1383–1389	nyitrai 1393–1399, veszprémi 1399–1402
Knoll Péter ⁶⁵	dömösi 1378–1389	erdélyi 1389–1391
Korcsulai János ⁶⁶	császmai 1428–1435	knini 1427–1435, váradai 1435–1440
Kusalyi Jakcs Dénes ⁶⁷	szebeni 1404–1409	boszniai 1427, váradai 1427–1432
Laki János ⁶⁸	erdélyi 1390–1402	erdélyi 1402–1403, szerémi 1403 (névlegesek)
Lépes György ⁶⁹	erdélyi 1404–1427	erdélyi 1427–1442
Marcali László ⁷⁰	csanádi np. 1417–1422	csanádi 1423–1434
Maternus ⁷¹	váradai np. 1388–1391	veszprémi 1392–1395, erdélyi 1395–1399
Molnári Kelemen ⁷²	győri kp. 1412, csanádi np. 1414–1417	győri 1417–1438
Órévi Lukács ⁷³	budai SzP 1388–1406	csanádi 1395–1397, váradai 1397–1406

⁵⁸ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 77.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 44.

⁵⁹ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 77.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 49.; C. Tóth N.: Főpapi székek i. m. 111–112.

⁶⁰ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 78.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 52.

⁶¹ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 79.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 67.

⁶² C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 80.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 82.

⁶³ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 82.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 123.

⁶⁴ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 83.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 124.

⁶⁵ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 83.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 130.

⁶⁶ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 84.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 132.

⁶⁷ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 84.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 112.

⁶⁸ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 84.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 140.

⁶⁹ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 91.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 145.

⁷⁰ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 85.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 154.

⁷¹ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 85.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 157.

⁷² C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 86.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 169.; C. Tóth N.:

Győri prépostok i. m. 408.

⁷³ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 87.; *Engel P.*: Arch. i. m. II. 178.

Pálóci György ⁷⁴	szepesi 1409–1419	erdélyi 1419–1423, esztergomi 1423–1439
Rozgonyi Péter ⁷⁵	hántai 1402–1405, dömösi 1411–1417	veszprémi 1417–1425, egri 1425–1438
Rozgonyi Simon ⁷⁶	szebeni 1412–1414, dömösi 1419–1428	veszprémi 1428–1439
Szászi János ⁷⁷	bácsi 1413–1418, budai SzP 1419–1425	veszprémi 1426–1428
Upori István ⁷⁸	titeli 1390–1401	erdélyi 1401–1419
Vencel ⁷⁹	esztergomi kp. 1435–1439	névleges egri 1439

A táblázatban használt rövidítések: gub. = gubernator; kp. = kisprépost; np. = nagyprépost; SzM = Szűz Mária; SzP = Szent Péter.

⁷⁴ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 87.; Engel P.: Arch. i. m. II. 184.

⁷⁵ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 88.; Engel P.: Arch. i. m. II. 206.

⁷⁶ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 89.; Engel P.: Arch. i. m. II. 207.

⁷⁷ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 89.; Engel P.: Arch. i. m. II. 221.

⁷⁸ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 90.; Engel P.: Arch. i. m. II. 251.

⁷⁹ C. Tóth N.: Préposti arch. i. m. 41., 91.